

Libau beleidsplan 2021

De wereld om ons heen is volop in beweging. Technologische ontwikkelingen, maatschappelijke verandering, nieuwe wetgeving en transitie op het gebied van klimaat, energie, landbouw, mijnbouwschade en stads- en dorpsvernieuwing, dit alles houdt ons bezig. Tegelijkertijd heeft COVID ons laten beseffen hoe belangrijk het leven in en om het huis is. Het heeft ons meer waardering gegeven voor het buitenleven, natuur en recreatieve mogelijkheden. De claim op ruimte was al groot en nam het afgelopen jaar eerder toe dan af. Dit vraagt om expertise op het gebied van ruimtelijke kwaliteit.

De nieuwe Omgevingswet die naar verwachting toch ergens in 2022 wordt ingevoerd, beoogt minder regels, meer ruimte voor een integrale aanpak, een betrokken gemeenteraad en betrokken burgers. Dit vraagt ook om meer openheid voor particuliere initiatieven en participatie. Deze nieuwe koers roept vragen op en geeft aanleiding tot discussie en soms onzekerheid. Als onafhankelijke kennisorganisatie gespecialiseerd in erfgoed en ruimtelijke kwaliteit dient Libau de gemeenschap. Sinds onze oprichting, nu bijna 100 jaar geleden zijn wij er om gemeenten en gemeenschappen te versterken door mee te denken en onze kennis in te zetten om samen met hen tot strategisch en breed gedragen keuzes te komen. Organisatorisch heeft Libau een platte structuur, is daarmee toegankelijk en breed betrokken bij haar doelstellingen. Onze collega's staan voor de kwaliteit van hun werk.

De huidige ontwikkelingen in de samenleving en de komst van de Omgevingswet vragen van Libau zich opnieuw te positioneren. Zowel intern, als extern. Voor bijvoorbeeld welstand zal Libau vroeger in het proces interactie kunnen faciliteren. Eerder misschien dan tot nu toe het geval is, in gesprek gaan met initiatiefnemers en gemeenten. Voor andere processen zal het betrekken van burgers steeds relevanter worden. Dit vraagt ook intern enige aanpassing, zowel in onze mentaliteit en werkhouding als met betrekking tot het verder digitaliseren en het in kaart brengen van de wensen van onze opdrachtgevers. Meer dan voorheen met elkaar in gesprek gaan en samenwerking zoeken. Daarvoor moeten de mensen ook intern gesteund en gefaciliteerd worden

Als vertrekpunt voor dit stuk heb ik de bestaande missie en visie van Libau genomen. Doelstelling en visie dekken goed waar Libau voor staat. De doelstelling gekoppeld aan inventariserende gesprekken met de medewerkers en een korte omgevingsanalyse vormen de basis van dit stuk. Daarna volgt een schets over wat diverse ontwikkelingen voor onze organisatie zouden kunnen betekenen, gevolgd door een aantal denkrichtingen met concrete uitgangspunten en acties. Waar nodig en gewenst, maak ik het graag per team en samen met het team een aanvullend plan van aanpak.

Dorien Fröling, april 2021

Libau

Libau, ooit opgericht door gemeenten voor een gemeenschappelijke dienstverlening aan gemeenten, heeft als doelstelling de bevordering en instandhouding van de landschappelijke en bouwkundige schoonheid in de provincies Groningen en Drenthe en doet dit vanuit een onafhankelijke positie met expertise op het gebied van ruimtelijke kwaliteit en cultureel erfgoed. Libau is een organisatie die echt naast de gemeentelijke dienst of burger staat, en meedenkt en adviseert over beleid en ontwikkeling. We werken waar mogelijk of nodig graag samen met andere partijen uit het veld. Een ondernemende maatschappelijke organisatie kent, als het goed is, een bedrijfsmatige, pro-actieve werkwijze die een ruime mate van flexibiliteit, creativiteit en innovatiebereidheid toestaat. Alleen zo kunnen namelijk nieuwe producten en activiteiten worden neergezet, voortbouwend op reeds bestaande eigen expertise en op de impulsen en ervaringen uit een breed en goed georganiseerd netwerk.

Naast welstandsopdrachten en het faciliteren van de commissievergaderingen voor zowel Groningse als Drentse gemeenten, beheert Libau het Steunpunt Cultureel Erfgoed en het Steunpunt Ruimtelijke Kwaliteit voor gemeenten in de provincie Groningen en het Erfgoedloket Groningen voor particulieren inzake mijnbouwschade. Dit brede pakket aan diensten zorgt voor een balans aan inkomsten via onder andere leges en subsidies en geeft stabiliteit aan de organisatie. Ook een goede samenwerking met de Monumentenwacht zorgt voor meerwaarde. Libau heeft geen winst-, maar een waardenoogmerk. Het gaat Libau om het leveren van een waardevolle bijdrage aan de samenleving en het creëren van impact. Goed financieel beheer is dus niet bedoeld om winst te maken, maar om een goede basis voor continuïteit van de organisatie en haar doelstellingen te verzekeren.

Libau heeft een Raad van toezicht met voor een groot deel leden afkomstig uit gemeentelijk bestuur of vakinhoudelijke leden. Libau volgt de Governance code Cultuur en WBTR

I. Omgevingsanalyse

Onze veranderende omgeving

De wereld om ons heen is volop in beweging. Technologische ontwikkelingen, maatschappelijke veranderingen, nieuwe wetgeving en transitie op het gebied van klimaat en energie houden talloze organisaties bezig. Het bewustzijn groeit dat er iets moet veranderen in ons leven en denken. De manier waarop burgers en bestuur naar hun omgeving kijken verandert en Libau, als organisatie voor omgevingskwaliteit en cultureel erfgoed, verandert mee. Nu relevante ontwikkelingen over elkaar heen lijken te schuiven, is het voor Libau meer dan ooit van belang om wendbaar en flexibel te blijven. Laten we de belangrijkste trends eens nader bezien:

Omgevingswet

De nieuwe Omgevingswet is een bundeling van wet- en regelgeving op het gebied van ruimte, wonen, infrastructuur en milieu waarbij een veilige- en gezonde leefomgeving en omgevingskwaliteit het uitgangspunt vormen. De wet beoogt minder regels en meer ruimte voor particuliere initiatieven en participatie. De komst van de nieuwe wet houdt ons al enige tijd bezig. De wet wordt naar verwachting halverwege 2022 ingevoerd. Volgens deze wet blijft de commissie voor monumenten bestaan, maar welstand, dat 100 jaar geleden toch aan de basis van onze organisatie heeft gestaan, is niet verplicht en wordt overgelaten aan de betreffende gemeente. Ons advies zal zijn dat welstand samen met monumentenzorg wordt meegenomen in een integrale commissie. Voor Libau is het belangrijk dat Ruimtelijke kwaliteit een thema is bij ieder project. Niet alleen Libau, maar ook opdrachtgevers, zien het belang om continuïteit te scheppen tussen bestaande werkwijzen en hetgeen straks gevraagd wordt. Voor de gemeente is er bovendien meer kans op bezwaarprocedures achteraf, wanneer plannen niet onafhankelijk zijn beoordeeld. Libau heeft in samenwerking met verschillende stakeholders en gemeenten een helder pad uitgestippeld met een stappenplan om gemeenten hierin van dienst te kunnen zijn. We merken dat veel gemeenten niet meteen alles willen omgooien en wij kunnen laten zien dat met een aantal keuzes niet eens zoveel hoeft te veranderen of geleidelijk veranderingen kunnen worden doorgevoerd. In deze aanpak is ook een plek voor de monumenten- en welstandscommissies nieuwe stijl, afhankelijk van de keuzes die gemeenten maken. Wij blijven hierover de komende jaren uiteraard in contact met onze gemeenten op zowel ambtelijk als bestuurlijk niveau. Als adviesorganisatie hebben we bovendien een groot deel van de disciplines in huis die relevant zijn voor een verantwoord omgevingswetbeleid. Met onze integrale aanpak werken we al vaak conform de Omgevingswet.

Woningbouwopgave

'Ruimte voor wonen', een ambtelijke heroverwegingsgroep kwam onlangs met een aanscherping op het woonakkoord. In plaats van 75.000 moeten er volgens het zeker 95.000 woningen per jaar worden gebouwd. Waar in het verleden vaak werd gesproken over krimpregio's, lijkt dat beeld voor bepaalde regio's te kenteren

door de aantrekkende woningmarkt. Actuele thema's zijn onder andere: ontwikkeling centrumvisies (impact van Covid op detailhandel), begeleiding van herbestemming, beeldkwaliteitsplannen en stedenbouwkundige visies. De grote opgave die er ligt is ook in de noordelijke regio niet alleen binnenstedelijk op te lossen. Voor de provincie Groningen is de bouwopgave gericht op revitalisatie en regionale ontwikkeling en herstel met focus op een duurzame provincie en economische groei. Tussen Drenthe en Groningen zijn over de regio Groningen-Assen afspraken gemaakt over ontwikkeling van bedrijventerreinen, woningbouw en infrastructurele projecten. Bouwen op uitleglocaties en buitenstedelijk gebied is noodzakelijk om de groeiende woningvraag op te vangen. De huidige woningbouwopgave is groter dan de Vinex-opgave destijds. Er wordt inmiddels al gesproken over NOVI-wijken en NOVI-spread. De minister heeft woondeals gemaakt met 6 stedelijke regio's, waaronder Groningen, ook de bereikbaarheid via weg, water en spoor wordt daarin meegenomen. Dit proces is gestagneerd. Steeds vaker wordt geopteerd voor een minister voor wonen of volkshuisvesting. Een aanpak die boven de regio uitstijgt zou de woonopgave die er ligt haalbaar maken.

Decentralisering en deregulering

Op het terrein van ruimtelijke inrichting en erfgoed zien we een proces van decentralisering, deregulering en de overheveling van bestuurlijke taken en bevoegdheden van de rijksoverheid naar regionale en lokale overheden. Juist de regionale- en lokale overheden zijn onze oprichters en gesprekspartners. We kunnen ze goed van dienst zijn, niet alleen met ons nieuwe stappenplan voor de Omgevingswet, maar ook met praktisch advies over de invulling van integrale lokale of provinciale commissies. De gemeentelijke fusies zijn ingezet om gemeenten met schaalvergroting slagvaardiger te maken. Echter ook na de huidige fusies zien we dat aan ambtenaren met functies op het gebied van omgevingsplanning en erfgoed nog steeds weinig Fte's worden toegekend, waardoor onze dienstverlening en advies nog steeds op prijs wordt gesteld. De Omgevingswet vraagt vooral om lokale en regionale betrokkenheid en participatie, terwijl straks voor de bouwopgave ook een meer centrale aanpak wordt gevraagd. Hoe zich dat in de toekomst zal gaan ontwikkelen, zullen wij nauwgezet volgen.

Nieuwe participatievormen

De overheid houdt zich meer en meer bezig met hoofdlijnen en laat praktische uitwerking en invulling steeds vaker over aan lokale initiatieven die van onderop worden ingezet. Dit past ook in de visie van de Omgevingswet. Libau ziet lokale initiatieven ontstaan binnen verschillende regio's en kan deze 'lokale coöperaties' of andere groepen goed bedienen met vernieuwende ideeën en bestaande kennis en inhoud. Deze nieuwe groep opdrachtgevers past goed bij onze doelstelling en zien we dan ook graag groeien. Wellicht kan Libau in de toekomst ook adviseren over de financiering van nieuwe initiatieven om zo ruimtelijke kwaliteit betaalbaar te maken voor verschillende groepen. Hiervoor kunnen we bijvoorbeeld werken met een flexibele schil van strategische partners.

Digitale revolutie

Technologische ontwikkelingen volgen elkaar in hoog tempo op, met grote economische en maatschappelijke gevolgen. Voor Libau is waardencreatie belangrijk. Wanneer Libau het CRM-systeem dat nu in gebruik is voor het Erfgoedloket gaat inzetten voor de hele organisatie, kunnen we opdrachtgevers gerichter en integraal gaan benaderen, en kunnen we bovendien beter segmenteren. In de toekomst kunnen we het CRM-systeem eventueel nog koppelen aan de projectadministratie en aan onze adviesbank voor welstands aanvragen, waardoor met een druk op de knop alle informatie over een opdrachtgever inzichtelijk wordt. Verdere digitalisering zal bovendien voor wat betreft de adviesbank ook de aansluiting op het Digitale Stelsel Omgevingswet (DSO), voor zowel onszelf als voor de gemeenten, kunnen faciliteren. Een uitgekende communicatiestrategie met een vernieuwde website en een duidelijke rol voor social media gaat de impact van onze organisatie op de samenleving beter zichtbaar maken. Op de langere termijn gaan we bekijken hoe we onze producten en diensten verder kunnen verbeteren door intensiever gebruik te maken van de mogelijkheden die de voortschrijdende digitalisering biedt.

De claim op ruimte

De inrichting van stad en land in een regio met een grote bouw-, duurzaamheids- en energieopgave vraagt om expertise op het gebied van ruimtelijke kwaliteit waarbij verschillende disciplines worden gewogen en meegenomen. De claim op de ruimte komt niet alleen door de bouw- en energieopgave, maar ook vanuit de landbouw voor voedselproductie en door een stijgende behoefte aan bijvoorbeeld recreatiegebieden. Voor een goede afstemming is nauwe samenwerking met verschillende overheden én bewoners van belang. Hiervoor moeten afwegingen gemaakt worden en is deskundigheid nodig. Libau heeft die expertise, maar ook de ontwerpkracht om verschillende opgaves aan de hand van processen te begeleiden. Voor bijvoorbeeld duurzaamheidsvragen kunnen we de Regionale Energie Transitie (RES) gebruiken als instrument om ruimtelijke inpassing van de energietransitie met maatschappelijke betrokkenheid te organiseren. Het helpt gemeenten bij het formuleren en vaststellen van hun omgevingsbeleid en is tegelijkertijd een document met een aanpak en strategie voor de regio. Libau neemt hierin een bijzondere positie in door de beleidswereld met de ontwerpwereld te koppelen. We beschikken over een ervaren team ruimtelijke kwaliteit, en kunnen ook met andere relevante disciplines opschalen, aangezien die bijna allemaal al in huis zijn. Voor disciplines als milieu, natuur en ecologie werken we samen met strategische partners.

Libau als maatschappelijke en ondernemende organisatie

Libau is een organisatie waarbij de inrichting van onze leefomgeving, daar waar mogelijk, wordt verbonden met erfgoed. Dit zorgt voor een kwaliteitsimpuls en verbinding van mens met omgeving en samenleving. Libau maakt zich sterk voor de omgevingskwaliteit in Groningen en Drenthe en volgt de ontwikkelingen in deze provincies op de voet. Hierdoor kan Libau inspirerend, agenderend, betrokken en gericht op haar opdrachtgevers zijn en blijven.

Als kennisorganisatie heeft Libau een breed aanbod aan inhoudelijke diensten, met bijna honderd jaar ervaring en een breed scala aan experts. We zijn opgericht als schoonheidscommissie, doorontwikkeld tot de latere welstandsorganisatie en uiteindelijk geworden tot de huidige organisatie voor omgevingskwaliteit. Door nieuwe ontwikkelingen op de voet te volgen en iedere keer op het juiste moment te anticiperen en mee te bewegen, kon Libau zich blijven ontwikkelen en daarmee de gemeenten onder veranderende omstandigheden steeds opnieuw van dienst zijn. De komst van de Omgevingswet is voor Libau wellicht minder spannend dan gedacht. Wij werken grotendeels al conform de Omgevingswet, zijn integraal in aanpak, goed op de hoogte van de geschetste transities, denken graag vroeg in het proces mee en hebben ervaring in participatietrajecten. Mede door de aanwezige kennis en onze goede maatschappelijke verankering, dicht tegen het lokale en regionale bestuur aan, is Libau goed in staat om met alle ontwikkelingen mee te gaan.

Hoe bijzonder is het om in een tijd als deze, waar ruimtelijke zaken veel aandacht trekken en waar zoveel nieuwe ontwikkelingen gaande zijn, als organisatie deel uit te maken van het proces van beleidsmakers en andere partijen. Zo kunnen we helpen om abstracte ontwikkelingen te vertalen naar praktische processen en oplossingen. Libau zet zich waar mogelijk in om gemeenten of gemeenschap te versterken door mee te denken, een spiegel voor te houden, scherp in beeld te krijgen wat de opgave is en indien nodig te helpen kaders te stellen voor goed opdrachtgeverschap.

Als het gaat om de Omgevingswet zien we dat veel van onze opdrachtgevers in het Noorden nog zoekende zijn. We mogen wel stellen dat in Groningen en Drenthe op dit moment zoveel gaande is, dat de door de wet voorgestelde integrale aanpak als geroepen komt. Aardbevingsproblematiek, energietransitie, zorg voor het cultuurlandschap en de relatie tot monumentale of karakteristieke panden: er is veel in beweging; veel dat in verband moet worden gebracht of gehouden. Onze opdrachtgevers, maar ook burgers hebben belang bij overkoepelende visie op ruimtelijke kwaliteit en inrichting. Alleen met een duidelijke visie zullen zij de vele vragen allemaal het hoofd kunnen bieden. Libau zal structureel, waar mogelijk informatie moeten ophalen bij, maar ook moeten delen met bestaande en potentiële opdrachtgevers. We kunnen dan nog meer dan nu al het geval is meedenken en, waar gewenst, ook bijstaan. Laten we het gesprek starten over een mogelijke aanpak voor bijvoorbeeld de nieuwe Omgevingswet, maar ook stilstaan bij knelpunten en verwachtingen in de samenwerking. Wanneer we deze zaken goed inventariseren, evalueren, maar ook intern delen met collega's, dan is het niet onwaarschijnlijk dat de vragen van opdrachtgevers wederom aanpassingen van onze interne structuur, onze positionering en onze dienstverlening tot gevolg zullen hebben. Voor een organisatie als Libau is een dergelijke houding tot steeds weer verbeteren van processen en dienstverlening een continu proces, nu en in de toekomst. Zo komen we tot een nog slagvaardiger en ondernemende organisatie.

II. Ontwikkelpunten

Om onze doelstellingen goed te kunnen realiseren en zowel inspirerend, agenderend, betrokken als dienstverlenend te zijn, met oog voor de ontwikkelingen om ons heen, hebben we de volgende ontwikkelpunten benoemd:

- *Externe focus en dienstverlening*
- *Organisatie- en overlegstructuur verder formaliseren en implementeren*
- *Werkklimaat en ondersteuning optimaliseren*
- *Inhoudelijke ontwikkeling*

